

# Missbrukad tvångsretorik

Svenska Dagbladet den 14 januari 2016

I december kom nyheten från LO och Dagens Arena: "Vissa LO-medlemmar får så låga pensioner att de tvingas ta bidrag". Den som läser mer än rubriken får reda på att pensionärer som inte når upp till en tillräcklig inkomst fångas upp av bostadstillägg och garantipension. Vidare berättas att en genomsnittlig arbetare som jobbar hela sitt yrkesverksamma liv får ungefär 60 procent av lönen i pension. Någon närmare beskrivning av vari tvånget består är dock svår att hitta i nyhetsflödet.

LO framhåller att pensionernas ersättningsgrad är lägre än vad som beräknades när pensionssystemet infördes. Det beror på att jobbskatteavdraget har sänkt skatten på arbetsinkomster, men inte på pensioner. 2007 lyckades LO-ekonomen Dan Andersson faktiskt resonera sig fram till att jobbskatteavdraget därför gör att fler tvingas pensionsspara. Mystiken tätnar: Var kommer allt detta tvång från?

Den som hängt med i debatten vet att LO ingalunda är ensamt om att använda begreppet tvång tämligen frikostigt. En vanlig invändning när antalet pappa- dagar i föräldraförsäkringen utökas är att det är fel att tvinga män att vara hemma med sina barn. Det är en rimlig åsikt, men en öronmärkning av några månader i föräldraförsäkringen är inte rimligen samma sak som ett tvång för män att stanna hemma. Det är fullt tillåtet att gå till jobbet trots att en tredje pappamånad infördes vid årsskiftet.

Den som letar hittar lätt fler exempel: Företag "tvingas" flytta produktion utomlands, arbetslösa "tvingas" flytta för att få jobb. Som debattknepp var missbruket av begreppet tvång möjligen effektivt för dem som var först med det. Få vill förespråka tvång, och många sympatiserar med den tvingade.

I takt med att allt fler försöker använda detta knepp dräneras emellertid begreppet tvång på innehåll. Om det är tvång när någon med offentlig pension också tar emot bostadstillägg, vilket ord finns kvar för tvång i den egentliga betydelsen, att medelst våld eller hot om våld förmå någon att agera mot sin vilja?

Det kanske största problemet med överanvändandet av tvångsbegreppet är den underförstådda synen på individens vilja och förmåga att ta ansvar. Enligt tvångets retorik är människor maktlösa figurer vars handlande styrs av anonyma strukturer och system. Ansvar ligger aldrig hos den tvingade.

Det är naturligtvis helt korrekt i vissa fall, som när tidningsrubriker berättar om homosexuella i Iran eller Zimbabwe som tvingas leva dubbelt för att de annars riskerar fängelse eller döden. Ofta är dock situationen betydligt mer komplex. Försök att reducera denna komplexitet till att vissa tvingar och andra tvingas, leder bara till att debatten fördummas.

**Andreas Bergh**, docent och välfärdsvetare